

**Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-44/02 ΟΡ, T-54/02 ΟΡ,
T-56/02 ΟΡ, T-60/02 ΟΡ και T-61/02 ΟΡ**

Dresdner Bank AG κ.λπ.

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

«Ανταγωνισμός — Άρθρο 81 ΕΚ — Συμφωνία καθορισμού των τιμών
και τρόπος τιμολογήσεως των υπηρεσιών μετατροπής νομισμάτων — Γερμανία —
Αποδείξεις της παραβάσεως — Ανακοπή»

Απόφαση του Πρωτοδικείου (τέταρτο τμήμα) της 27ης Σεπτεμβρίου 2006 . . II - 3572

Περίληψη της αποφάσεως

- 1. Διαδικασία — Ανακοπή
(Κανονισμός Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, άρθρα 48 § 2 και 122 § 4)*
- 2. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων — Έννοια
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)*
- 3. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Απόφαση της Επιτροπής διαπιστώνουσα
παράβαση
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)*

4. Κοινοτικό δίκαιο — Αρχές — Θεμελιώδη δικαιώματα — Τεκμήριο αθωότητας
5. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Απόφαση της Επιτροπής διαπιστώνουσα παράβαση — Δικαστικός έλεγχος
6. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Απόδειξη
7. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας — Ανακοίνωση των αιτιάσεων — Στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει
8. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας

1. Η διαδικασία ανακοπής του άρθρου 122, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας έχει ως αντικείμενο να δώσει τη δυνατότητα στο δικαιοδοτικό όργανο να προβεί σε νέα εξέταση της υπόθεσης κατ' αντιμωλία χωρίς να δεσμεύεται από τη λύση της ερήμην απόφασης. Δεδομένου ότι καμιά διάταξη του Κανονισμού Διαδικασίας δεν προβλέπει το αντίθετο, η ανακόπτουσα είναι κατ' αρχήν ελεύθερη να αναπτύξει τα επιχειρήματά της χωρίς να περιορίζεται στην αντίκρουση του σκεπτικού της ερήμην απόφασης.

48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας δεν έχει νόημα διότι μπορεί να οδηγήσει σε δικονομικό αδιέξοδο στην περίπτωση που η ανακοπή είναι βάσιμη: το Πρωτοδικείο θα διαπίστωνε ότι δεν έχει τη δυνατότητα να επικυρώσει τη λύση που έδωσε η ερήμην απόφαση, ότι δηλαδή ένας από τους λόγους ακυρώσεως είναι βάσιμος, και συγχρόνως δεν θα ήταν σε θέση να αποφανθεί επί των λοιπών λόγων ακυρώσεως της προσφυγής, υπό συνθήκες αντιμωλίας.

(βλ. σκέψεις 43-44)

Λαμβανομένης υπόψη της σκοπιμότητας της διαδικασίας ανακοπής, η απαγόρευση της προβολής νέων ισχυρισμών κατά τη διάρκεια της δίκης που προβλέπει το άρθρο 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας δεν μπορεί να ερμηνευθεί, κατά την έννοια ότι απαγορεύεται στην ανακόπτουσα να προβάλει ισχυρισμούς που προέβαλε κατά το στάδιο της αντίκρουσης. Η ερμηνεία αυτή του άρθρου

2. Για να υπάρχει συμφωνία υπό την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, πρέπει και αρκεί οι οικείες επιχειρήσεις να έχουν εκφράσει την κοινή βούλησή τους να συμπεριφερθούν στην αγορά κατά συγκεκριμένο τρόπο. Όσον αφορά τη μορφή εκφράσεως της εν λόγω κοινής βουλήσεως, αρκεί ένας όρος της συμφωνίας να αποτελεί την έκφραση της βουλήσεως των μερών να συμπεριφερθούν στην αγορά σύμφωνα

με τη συμφωνία αυτή. Εξ αυτού έπεται ότι η έννοια της συμφωνίας, κατά το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ, στηρίζεται στην ύπαρξη συμπτώσεως των βουλήσεων δύο τουλάχιστον μερών, της οποίας η μορφή εκδηλώσεως δεν είναι σημαντική εφόσον συνιστά πιστή έκφραση των βουλήσεων αυτών.

(βλ. σκέψεις 53-55)

3. Όσον αφορά τη διεξαγωγή των αποδείξεων περί παραβάσεως του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, η Επιτροπή οφείλει να αποδείξει τις παραβάσεις που διαπιστώνει και να συλλέξει τα στοιχεία που αποδεικνύουν επαρκώς κατά νόμο την ύπαρξη των περιστατικών που στοιχειοθετούν παράβαση.

(βλ. σκέψη 59)

4. Το τεκμήριο της αθωότητας, όπως καθιερώνεται στο άρθρο 6, παράγραφος 2, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εντάσσεται στα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, που επιβεβαιώθηκε άλλωστε τόσο με το

προοίμιο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξεως όσο και με το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ συνιστούν γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.

Λαμβανομένων υπόψη της φύσεως των επιδίκων παραβάσεων καθώς και της φύσεως και του βαθμού αυστηρότητας των κυρώσεων τις οποίες επισύρουν, η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας εφαρμόζεται και επί των διαδικασιών των σχετικών με παραβάσεις των ισχυόντων για τις επιχειρήσεις κανόνων ανταγωνισμού που μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών. Στο πλαίσιο προσφυγής με την οποία ζητείται η ακύρωση αποφάσεως περί επιβολής προστίμου, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αρχή αυτή. Η ύπαρξη αμφιβολίας του δικαστή είναι υπέρ της επιχειρήσεως στην οποία απευθύνεται η απόφαση που διαπιστώνει παράβαση. Συνεπώς, ο δικαστής δεν μπορεί να συμπεράνει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον την ύπαρξη της επίδικης παραβάσεως, εφόσον διατηρεί ακόμη αμφιβολίες ως προς το ζήτημα αυτό.

Είναι συνεπώς αναγκαίο να προβάλει η Επιτροπή συγκεκριμένα και συγκλίνοντα στοιχεία που αποδεικνύουν την ύπαρξη της παράβασης. Ωστόσο, κάθε απόδειξη που προσκομίζει η Επιτροπή δεν χρειάζεται να ανταποκρίνεται αναγκαστικά στα κριτήρια αυτά σε σχέση προς κάθε στοιχείο της παραβάσεως. Αρκεί η δέσμη των ενδείξεων που επικαλείται το εν λόγω όργανο, συνολικώς εκτιμώμενη, να ανταποκρίνεται

στην απαίτηση αυτή. Η ύπαρξη θίγουσας τον ανταγωνισμό πρακτικής ή συμφωνίας πρέπει να συνάγεται από ορισμένο αριθμό συμπτώσεων και ενδείξεων οι οποίες, συνολικά θεωρούμενες, μπορούν να αποτελέσουν, ελλείψει άλλης εύλογης εξήγησης, απόδειξη περί παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού.

(βλ. σκέψεις 60-63, 65)

5. Όσον αφορά τη φύση του ελέγχου του κοινοτικού δικαστή επί των αποφάσεων της Επιτροπής στον τομέα της εφαρμογής των περί ανταγωνισμού κανόνων, υπάρχει ουσιώδης διάκριση μεταξύ των διαπιστώσεων πραγματικών δεδομένων αφενός των οποίων την ενδεχόμενη ανακρίβεια μπορεί να ελέγξει ο δικαστής υπό το πρίσμα των επιχειρημάτων και των αποδεικτικών στοιχείων που του υποβλήθηκαν, και των εκτιμήσεων οικονομικού χαρακτήρα, αφετέρου. Συναφώς, το Πρωτοδικείο δεν μπορεί μεν να υποκαταστήσει την Επιτροπή στην εκτίμηση οικονομικών ζητημάτων, πλην όμως οφείλει όχι μόνο να εξακριβώσει την ακρίβεια των προβαλλομένων αποδεικτικών στοιχείων, την αξιοπιστία και τη συνοχή τους, αλλά και να ελέγχει αν τα στοιχεία αυτά αποτελούν ένα σύνολο κρίσιμων δεδομένων που πρέπει να ληφθεί υπόψη για να αξιολογηθεί μια περίπλοκη κατάσταση και αν μπορούν να στηρίξουν τα συμπεράσματα που συνήχθησαν βάσει αυτών.

(βλ. σκέψεις 66-67)

6. Στο πλαίσιο της διαπιστώσεως της παραβάσεως των κανόνων περί ανταγωνισμού, για την εκτίμηση της αποδεικτικής αξίας ενός εγγράφου, πρέπει να ελέγχεται η ακρίβεια της περιεχόμενης σ' αυτό πληροφορίας και να λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ άλλων, η προέλευση του εγγράφου, οι περιστάσεις υπό τις οποίες καταρτίστηκε και ο αποδέκτης του και να εξετάζεται αν το έγγραφο είναι, ενόψει του περιεχομένου του, εκ πρώτης όψεως λογικό και αξιόπιστο.

(βλ. σκέψη 121)

7. Ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας επιβάλλει να παρέχεται στην επιχείρηση, στην οποία απευθύνεται απόφαση της Επιτροπής που διαπιστώνει παράβαση των κανόνων περί ανταγωνισμού, η δυνατότητα να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την άποψή της σχετικά με το υποστατό και τον κρίσιμο χαρακτήρα των πραγματικών περιστατικών αιτιάσεων και περιστάσεων που επικαλείται η Επιτροπή.

Με την ανακοίνωση των αιτιάσεων πρέπει να εκτίθενται κατά τρόπο αρκούντως σαφή, έστω και συνοπτικό, οι αιτιάσεις, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να είναι σε θέση να αντιληφθούν για ποιες ενέργειες τους επέκρινε η Επιτροπή. Υπ' αυτήν και μόνο την προϋπόθεση, η ανακοίνωση των αιτιάσεων μπορεί να επιτελέσει τη λειτουργία την οποία της αναθέτουν οι κοινοτικοί κανονισμοί και η οποία συνίσταται στην παροχή στις

επιχειρήσεις όλων των αναγκαίων στοιχείων, ώστε να μπορέσουν να αμυνθούν προσηκόντως πριν η Επιτροπή εκδώσει οριστική απόφαση.

Κατ' αρχήν, μόνον τα έγγραφα των οποίων γίνεται μνεία στην ανακοίνωση των αιτιάσεων αποτελούν νόμιμα αποδεικτικά μέσα.

(βλ. σκέψεις 155-157)

8. Ένα έγγραφο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι θεμελιώνει την ευθύνη επιχειρήσεως παρά μόνον εφόσον η Επιτροπή το χρησιμοποιεί για να στηρίξει τη διαπί-

στωση παραβάσεως της επιχειρήσεως αυτής. Προκειμένου να αποδειχθεί η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας της επιχειρήσεως, δεν αρκεί αυτή να αποδείξει ότι δεν μπόρεσε να διατυπώσει την άποψή της κατά τη διοικητική διαδικασία επί εγγράφου που χρησιμοποιήθηκε σε οποιοδήποτε σημείο της προσβαλλομένης απόφασης. Πρέπει να αποδείξει ότι η Επιτροπή χρησιμοποίησε το έγγραφο αυτό, στην προσβαλλόμενη απόφαση, ως πρόσθετο αποδεικτικό στοιχείο για να διαπιστώσει παράβαση της επιχειρήσεως.

(βλ. σκέψη 158)